

Podczas gdy w Europie Środkowej trwa odwrót od filaru kapitałowego w konstrukcji systemów emerytalnych, tylko rząd w Czechach nie uległ krótkowzrocznym naciskom i zdecydował się na wprowadzenie przeciwwagi dla rozwiązania repartycyjnego. W grudniu ubiegłego roku rząd Czech zdecydował się na krok w odwrotnym kierunku niż jego odpowiednicy w sąsiednich krajach. Od 2013 r. w czeskim systemie emerytalnym pojawi się filar kapitałowy.

• Opis przypadku

Nowa część systemu ma w długim okresie odciążyć system repartycyjny. W ostatnich latach wydatki publiczne na system emerytalny w Czechach były relatywnie niskie w porównaniu z innymi krajami z regionu. Jednak starzenie się ludności i związane z tym zmiany liczby pracujących i emerytów będą obnażać niedoskonałości systemu opartego na formule zdefiniowanego świadczenia. Na kanwie przewidywanych zmian w strukturze demograficznej, filar kapitałowy może okazać się niezbędny do utrzymania wypłacalności systemu, odciążając finanse publiczne i przyczyniając się do spadku długu publicznego.

Dodatkowy filar nie ma jednoznacznego odpowiednika w polskim systemie emerytalnym, przypomina on raczej połączenie II i III filaru. Filar kapitałowy w Czechach nie będzie obligatoryjną częścią systemu, jak ma to miejsce w Polsce, jednak decyzja o przystąpieniu do niego będzie nieodwołalna. Natomiast w przeciwieństwie do III filaru w Polsce, składka nie będzie w całości pochodzić z dodatkowego oskładkowania dochodów. Osoby, które zdecydują się na oszczędzanie w systemie kapitałowym dodatkowo prześlą tylko składkę w wysokości 2 proc. dochodów. Natomiast 3 pkt. proc. zostaną przeniesione ze składki odprowadzanej dotychczas do filaru repartycyjnego. Łącznie składka w nowym systemie kapitałowym wyniesie 5 proc.

• Ocena eksperta FOR

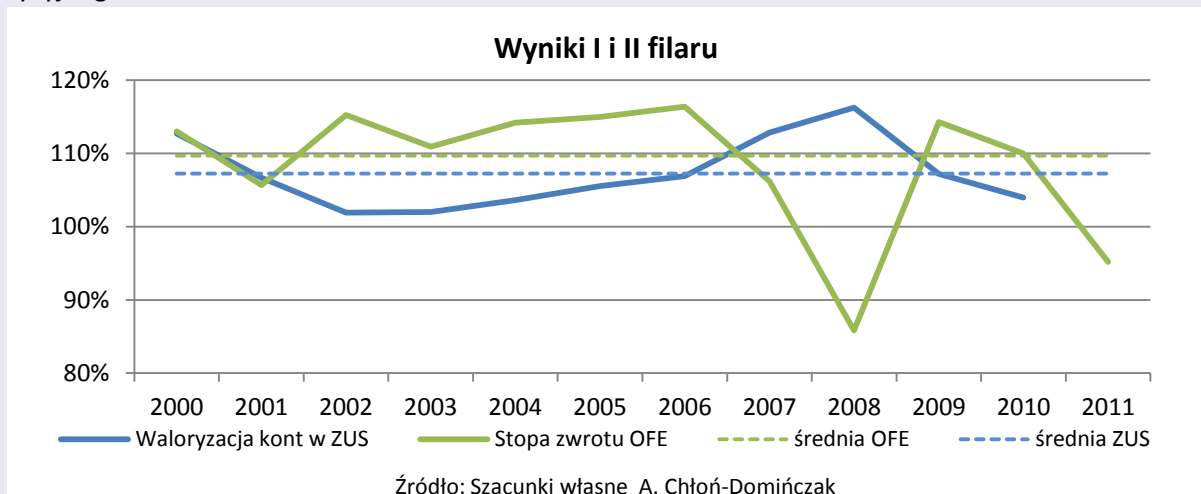
Zmiany wprowadzone w czeskim systemie emerytalnym podyktowane są długookresowym dążeniem do zwiększania dobrobytu (czego miarą jest m.in. wysokość wypłacanych z systemu emerytur). Europa Środkowa to obszar, na którym pod koniec XX w. na szeroką skalę wprowadzono trzyfilarowy system emerytalny promowany przez Bank Światowy. System ten miał zapewnić dywersyfikację źródeł dochodu dla ludności w wieku poprodukcyjnym oraz wypłacalność i stabilność systemu w długim okresie.

Kraje, które dekadę temu wprowadzały nowe rozwiązania emerytalne, w ostatnich latach zdecydowanie od nich odchodzą. Ten krok wstecz ma co najmniej dwie przyczyny:

- niskie roczne stopy zwrotu z inwestycji w ramach filaru kapitałowego,
- szybko narastający dług publiczny i potrzeba znalezienia dodatkowych źródeł dochodów dla sektora finansów publicznych.

W kryzysowych latach (2008 i 2011) roczne stopy zwrotu OFE w Polsce były niższe niż waloryzacja kont w ZUS. Na podstawie danych krótkookresowych szybko wyciągnięto wniosek, że ZUS jest w stanie zapewnić wyższe "stopy zwrotu" niż OFE. Jest to wniosek błędny, ponieważ biorąc pod uwagę okres od początku działalności OFE widać, że średnia stopa zwrotu jest wyższa niż średnia waloryzacja kont w ZUS. Oczywiście ujemne stopy

zwrotu z OFE doprowadziły do zdecydowanego spadku popularności filaru kapitałowego na rzecz systemu repartycyjnego.

Kryzys z ostatnich lat oprócz załamania na giełdzie przyniósł również znaczne pogorszenie sytuacji finansów publicznych, co przejawia się m.in. w szybko rosnącym długu publicznym w relacji do PKB. System kapitałowy uznano za jednego z głównych winowajców. Unia Europejska nie zgodziła się na niewliczanie długu związanego z kosztem wprowadzenia filaru kapitałowego do długu publicznego, co wraz ze wzrostem tego drugiego znacznie zmniejszyło postrzeganą przez rządzących atrakcyjność filaru kapitałowego.

Niechęć społeczeństwa oraz presja związana z finansami publicznymi doprowadziły do licznych zmian zmniejszających znaczenie filaru kapitałowego. W Polsce w 2011 roku obniżono składkę przekazywaną do OFE z 7,3 proc. do 2,3 proc. Różnica 5 pkt. proc. pozostaje w ZUS, gdzie natychmiast wydawana jest na obecne emerytury. Nie przewidziano powrotu do początkowej wielkości składki, ma ona jedynie wzrosnąć do 3,5 proc. do 2017 r. Na Węgrzech rząd posunął się jeszcze dalej i dopuścił się nacjonalizacji zgromadzonych środków w filarze kapitałowym. Węgrom dano złudną możliwość pozostania w drugim filarze, ale tym samym musieli się oni zrzec praw do świadczeń wypłacanych przez państwowego ubezpieczyciela. Na Łotwie obniżono wypłacane emerytury o 10 proc. dla niepracujących emerytów oraz o 70 proc. dla tych, którzy łączyli pobieranie emerytury z pracą zarobkową. Składki przekazywane do filaru kapitałowego zostały obniżone w Estonii do 0 proc., Rumunii - 2 proc., Łotwie - 2 proc. oraz Litwie - 2 proc. Podejmując się częściowej likwidacji systemu kapitałowego, rządy działały na podstawie krótkookresowych przesłanek. Zapomniano przy tym, że system emerytalny z definicji jest mechanizmem długookresowym (przewidzianym na wiele dziesięcioleci), a ocenianie go zaledwie po paru latach może prowadzić do nieprawdziwych wniosków.

Czechy, idąc pod prąd, wyznaczają alternatywny kierunek reform systemów emerytalnych. W przeciwieństwie do większości krajów Europy Środkowej, które wprowadziły antyreformy likwidujące lub ograniczające filar kapitałowy, Czechy zrozumiały, że malejące dziś składki odprowadzane do filaru kapitałowego (przesunięcie wpłat z II do I filaru) to rosnące zobowiązania dla systemu repartycyjnego.

Bibliografia

Chłóń-Domińczak A., J. Stachura, *Długoterminowe perspektywy systemu emerytalnego*, 2005

Nova E., *Direction of change in the pension systems in Eastern Europe*, Institute of Political Science, ELTE University, Financial Research Institute, 2011

Samoń D., Środki finansowe łotewskich emerytów uratowane, Blog Obywatelskiego Rozwoju, 2011

Towers Watson, Czech Republic: Government Approves New Second-Pillar Pension System, styczeń 2012

Kontakt do eksperta

Dawid Samoń

e-mail: dawid.samon@for.org.pl

Forum Obywatelskiego Rozwoju

Al. J. Ch. Szucha 2/4 lok. 20, 00-582 Warszawa

tel. +48 22 628 85 11, fax +48 22 213 37 85

e-mail: info@for.org.pl

www.for.org.pl